

Rok 1988

Politické a spoločenské udalosti

Zabezpečenie stratégie urýchlenia hospodárskeho a sociálneho rozvoja cestou intenzifikácie a zvýšenia efektívnosti spoločenskej výroby si vyžiadalo prebudovať systém plánovania a riadenia národného hospodárstva. Vláda ČSSR a Predsedníctvo ÚVKŠČ prerokovali a schválili „Zásady prestavby hospodárskeho mechanizmu ČSSR.“ Opatrenia si vyžadovali zvýšiť účinnosť celej sústavy riadenia, skvalitniť priamu zriadiacu prácu na všetkých stupňoch riadiaceho systému, rozvíjať tvorivú prácu, iniciatívu všetkých pracujúcich a pracovných kolektívov na riadení. Zvýšením efektívnosti pri zabezpečovaní vyššej kvality ekonomického rozvoja kladú vysoké nároky na myslenie a postoje ľudí, ich vzťahy v kolektíve a spoločnosti. Z uvedeného vyplýva, že v minulých rokoch hospodárska politika administratívneho riadenia nenašla svoje uplatnenie v hospodárskych a politických orgánoch. Myslenie a politické postoje ľudí a ich vzťahy, ilegálne boli značne ovplyvňované zahraničnými rozhlasovými vysielačkami, čo nepriaznivo pôsobilo na myslenie ľudí a ovplyvňovalo verejnú mienku občanov. Túto sa začali postupne stále viac ilegálne združovať v spolkoch a organizáciách nesúhlasiacich s politikou KŠČ. Pri odhalení takýchto členov a skupín sa spravidla postupovalo v zmysle vtedajších zákonov, prevažne rozhodnutím súdov. Najznámejšie opozičné organizácie boli: 31 požiadavok moravských kňazov, 13 viet – požiadavky cirkevných pracovníkov Slovenska, Charta 77, Dvetisíc slov, Výbor pre nespravodlivo stíhaných a ďalšie. Celkom ich bolo okolo 30. Jedna z foriem pre záchranu ideológie KŠČ sa vo zvýšenej miere organizovali prednášky na tému: Aktuálne problémy ideologického boja v socialistickej vlasti.

Výstavba obce

V roku 1988 na zahájenie individuálnej bytovej výstavby bolo vydaných 7 stavebných povolení pre rodinné domy a 2 povolenia na prístavbu.

Obývacie a užívacie povolenia na rodinné domy boli vzdané v počte 20, z toho jedna pre dvojdom a jedno na nadstavbu. V rámci akcie „Z“ v investičnej výstavbe sa pokračovalo v budovaní trojobjvodového zdravotného strediska, na ktorom bolo prestavané 1.100.869,10 Kčs. Ďalšou významnou akciou y hľadiska ekologického a uspokojovania životných potrieb občanov bola plynofikácia jednotlivých ulíc, ako druhá etapa. Na uvedenej investičnej akcii bolo prestavané 1.100.000 Kčs.

Osobitne bola sledovaná zo strany nadriadených orgánov výstavba pamätníka príslušníkom ZNB a partizánom padlým v SNP. Dielo bolo vybudované na návrh zaslužitého umelca Ladislava Beráka a Ing. arch. Ľudovíta Kupkoviča v náklade 2 600 tis. Kčs. V nákladoch sú zahrnuté aj úpravy priestranstva okolo sochy partizána na námestí.

Odhalenie pamätníka ZNB

Dňa 27. augusta 1988 na námestí Oslobodenia bol slávnostne odhalený pamätník padlým v Slovenskom národnom povstaní v roku 1944. Na slávnosti, ktorá sa uskutočnila pri príležitosti 44. výročia SNP a 41. výročia bojov proti Banderovcom sa slávnostného aktu zúčastnila vládna delegácia na čele s ministrom vnútra ČSSR Vratislavom Vojnárom, ministrom vnútra SSR Štefanom Lazarom, vedúcim oddelenia ÚVKSS Ladislavom Sádovským, tajomníkom SKV KSS Antonom Podolcom, vedúcim tajomníkom OV KSS v Žiline Milanom Gorušom a predsedom ONV Ing. Jánom Jancíkom. Na slávnosti sa zúčastnilo celý rad osobností spoločenského života ako úradujúci podpredseda ÚV ČSZPB generál poručík František Šadek, ďalej príslušníci ZNB, poslucháči VŠ ZNB Praha, ktorí spolu s občanmi vzdali hold padlým hrdinom položením vencov. Po slávnostnom odhalení pamätníka vystúpil so svojím príhovorom minister vnútra ČSSR Vratislav Vojnar, ktorý okrem iného povedal: “S úctou a vďakou si pripomíname hrdinské činy počas mierového

budovania v našej vlasti so zbraňou v ruke pričínili o likvidáciu Banderovcov. S úctou sa skláňame pamiatke tých, ktorí v tomto boji položili svoje životy. Oslavy boli spestrené kultúrnym programom a príhovormi hostí. O priebehu bojov na Slovensku a okolí Varína s Banderovcami je samostatná časť v závere kroniky tohto roka.

Motto na pomníku:

Svoboda tu kvitne ako lúky hviezd,
vanú vonné vánky od Váhu,
všetky cesty k Vám nás budú viesť
k hrdinom, čo nestratili odvahu
a vzdali vlasti česť.

P. Kojš

Kultúra a kultúrne podujatia v obci

Významné politické a kultúrne podujatia v obci boli poriadané a organizované Miestnym kultúrnym strediskom vo Varíne v tomto časovom poradí:

Novoročný prejav cestou miestneho rozhlasu ku občanom predniesol 1. januára 1988 predseda MNV vo Varíne.

Z príležitosti 40. výročia Víťazného februára sa uskutočnil slávnostný večer s premietaním krátkometrážnych filmov, kvízový večer spojený v výstavbou tvorby akademického sochára Štefána Pelikána.

Z príležitosti 125. výročia založenia Matice slovenskej sa poriadali dva zájazdy do MS v Martine, ktoré boli spojené s besedou s predstaviteľmi a prehliadkou výstavby.

K 43. výročiu oslobodenia sa uskutočnila beseda o pamätihodnostiach Žiliny a Varína a beseda k 70. výročiu narodenia varínskeho rodáka kapitána Ladislava Pfliegla.

K 300. výročiu narodenia Juraja Jánošíka, ľudového bojovníka za práva poddaných sa uskutočnila beseda a výlet do Terchovej s návštevou múzea.

Z príležitosti 44. výročia SNP a 41. výročia bojov s Banderovcami sa konalo slávnostné zhromaždenie občanov s oslavou a odhalením zbor pod vedením dirigenta Jána Pavčíka a vystúpenie súboru piesní a tancov Atanas Tešovský z Bulharska.

Pre občanov Varína v priebehu roka kultúrne stredisko usporiadalo:

Výstava tvorby akademického maliara Martina Zbojana

Zájazd do Budatínskeho zámku na výstavu výroby železa a dechtu vo Varíne v období prvého a dvanásteho storočia v miestnej časti Železná studnička

Orgánový koncert študenta konzervatória v Košiciach Petra Pavlíka

Vystúpenie divadelného súboru z Lietavskej Lúčky s divadelnou hrou „Pani richtárka“, ktorá sa opakovala pre veľký záujem

Vystúpenie cimbalovej muziky Miroslava Dudíka a zaslúžilej umelkyne Dariny Laštiakovej s programom „Lúbim ťa, domov môj!“

Miestne kultúrne stredisko v roku 1988 organizovalo pre deti kurz nemeckého jazyka a kurzy hry na klavír a akordeón.

Po 30. rokoch odmlčania sa bola obnovená činnosť miešaného speváckeho krúžku pri MIS s dirigentom a umeleckým vedúcim Jánom Pavčíkom. Už po trojmesačnom húževnatom nácviku prvýkrát vystupoval na oslavách SNP v auguste pri odhalení pamätníka. Predstavil sa pri posedení so staršími občanmi, pri kladení vencov k 70. výročiu vzniku ČSR a počas vianočných sviatkov vo farskom kostole. Pre upevnenie kolektívu bol zorganizovaný spoločenský výlet pre bývalých a terajších členov spevokolu v chate Benzinol pod Jedľovinou.

Činnosť knižnice

Knižnica bola v roku 1988 otvorená 241 dní, ktorú navštívilo 4 992 čitateľov. Počet prihlásených čitateľov evidovaný bol 691 a výpožička predstavovala 29 329 kníh a časopisov. Okrem výpožičnej služby bolo v knižnici uskutočnených 25 kolektívnych podujatí pre deti, rôzne výstavy a nástenky.

Činnosť kina

V roku 1988 bolo odohraných 287 predstavení, ktoré navštívilo 14 805 návštevníkov s priemernou návštevnosťou 51,58 osôb. Tržby z týchto predstavení predstavovali 44 234 Kčs. Je nutné poznamenať, že tržby z predstavení boli najnižšie za posledných 10 rokov. V mesiaci marci sa konala v kine „Filmová jar“ a v júli prehliadky divácky úspešných filmov. Aj po týchto opatreniach bol plán splnený len na 55 % a priemerná tržba na návštevníka predstavuje len 2,98 čs. Návštevnosť kina by bola hodne nižšia, táto sa zvýšila povinnou mesačnou návštevou škôl, detí z materských škôl z Varína a okolia.

Činnosť spoločenských organizácií

Spoločenské organizácie boli zastrešené pod Národným frontom, ktoré mal dozor cestou členov strany v jednotlivých organizáciach, aby práca a celková činnosť bola v súlade s uzneseniami KSČ. Z ich činností sú zaznamenané len niektoré z pohľadu celoobecného.

Dobrovoľný požiarny zbor už tradične zorganizoval na posledné fašiangy pochod masiek po obci v sobotu a nedeľu s pochovávaním basy.

Kultúrne stredisko poriadalo slávnostnú akadémiu z príležitosti 40. výročia februára, na ktorom prispela kultúrnou vložkou materská škola.

Spolok ovocinárov a záhradkárov uskutočnil náučný zájazd na Moravu – Štátny majetok Lednice a prehliadku zámkov Lednici a Valtin.

Klub dôchodcov zorganizoval dva tematické zájazdy na Moravu.

Telovýchovná jednota mimo vlastnej činnosti pod patronátom MNV zorganizoval Cez poľný beh Matúša Androviča Pinku.

Základná škola zorganizovala lampiónový sprievod žiakov ulicami a námestím vo Varíne z príležitosti zahájenia mesiaca SČSP.

Pomocná stráž verejnej bezpečnosti usporiadala kvíz s prednáškou k mesiacu o bezpečnosti.

Dobrých výsledkov dosiahlo Poľovnícke združenie Malá Fatra Varín, ktoré hospodáril na výmere 7 135 hektárov so 60 členmi. Starali sa o krmoviny, zásobovanie cez zimné obdobie, vypomáhali na JRD a zúčastňovali sa rôznych brigád. Svojou rozlohou revíru je najväčšie v okrese Žilina.

Za dobré výsledky dosiahnuté v roku 1987 a za úspešné plnenie volebných programov Národného frontu bolo udelené v roku 1988 ONV v Žiline, jeho predsedom Ing. Jánom Jančíkom Čestné uznanie III. stupňa MNV Varín, ktoré osobne prevzal predseda MNV Ivan Androvič.

Hospodárske výsledky závodov

Závod Lom a vápenka Varín splnil v roku 1988 všetky hlavné ukazovatele štátneho plánu a to nasledovne:

	Plán	Skutočnosť	%
Výkony celkom	116 300 Kčs	126 087 Kčs	108,40
Odbyt spolu	89 916 Kčs	94 949 Kčs	102,40
Investičná výstavba	49 425 Kčs	52 396 Kčs	106,00
Čerpanie mzdových fondov	26 255 Kčs	26 828 Kčs	102,20
Počet pracovníkov	624	619	98,70
z toho bolo zamestnaných žien		94	
Priemerný mesačný zárobok	3 506 Kčs	3 612 Kčs	103,00

Priemerný hodinový zárobok	21,24 Kčs	22,54 Kčs	106,10
----------------------------	-----------	-----------	--------

Úspešným plnením výroby dosiahol závod najvyššiu výrobu vápna v histórii závodu. Plán predpisoval výrobu vápna v tonách 218 960 a plnenie bolo 233 740 ton. Z tohto množstva výroba mletého vápna v objeme predstavovala 83 429 ton. Kvalita vápna bola na úrovni predchádzajúcich rokov. Investičná výstavba závodu v posledných rokoch prechádza do pomerne náročných rekonštrukcií a technologických zmien. Stredisko pre spracovanie odpadového vápenca vo Varíne si vyžiadalo v tomto roku 9 248 000 Kčs, rozšírenie lomu 19 219 v tis. Kčs, otvorenie dolomitových priestorov v Stráňavách v tis. Kčs 22 925 a čistička odpadových vôd vo Varíne 1 004 000 Kčs. Spolu bolo preinvestované 52 396 000 Kčs. Na dodávkach oceľových konštrukcií a technológie sa podieľali dodávatelia – Vítkovické železiarne Vítkovice, Mostáreň Brezno, Pozemné stavby Přerov, Stredoslovenské stavby Žilina a investičné stredisko závodu.

Drevoindustria m. p. závod Varín

Rok 1988 sa vyznačoval v závode neplnením hlavných ukazovateľov plánu:

	plán	skutočnosť	%
Odbyt – VT	33 281	33 004	99,2
Export	2 900	2 990	103,1
Hrubá výroba	41 916	39 188	93,5
Výroba tovaru spolu	53 213	50 220	94,4

Neplnením hlavného ukazovateľa výroby tovaru za rok 1988 o 2 993 000 Kčs spôsobilo, že závod nesplnil žiadny odvodzujúci ukazovateľ. Na všetkých výrobných strediskách bolo zaznamenané neplnenie plánu výrobných úloh, čo nepriaznivo ovplyvnilo priemerný zárobok na pracovníka. Priemerná mzda predstavovala 2 563 Kčs, oproti plánovanému 2 652 Kčs, čo v ročnej relácii predstavuje o 1 068 Kčs menej. V závode chýbalo priemere 7 výrobných pracovníkov s fluktuáciou 53 ľudí. Hlavným dôvodom vysokej fluktuácie pracovníkov sú nevyhovujúce pracovné a platobné podmienky. Pre stabilizáciu pracovníkov je potrebné zabezpečiť rekonštrukciu a modernizáciu závodu. Z celkového počtu 148 pracovníkov bolo 67 žien a 11 technicko-hospodárskych pracovníkov.

Služby obyvateľstvu:

Boli poskytované Okresným podnikom služieb v Žiline na úrovni minulých rokov. Najlepšie hospodárske výsledky aj v kvalite dosiahli strediská chemická čistiareň, práčovňa a stolárstvo. Dobrými výsledkami a kvalitou prác občanom prispelo aj novootvorené stredisko kamenárstvo. Najviac sťažností zo strany občanov aj v tomto roku bolo podaných na odvoz domového odpadu a smetí, na nepravidelný zvoz a nečisté narábanie s odpadom – rozsýpanie smetí po uliciach.

Zdravotníctvo:

Základné zdravotné služby vo Varíne v roku 1988 boli poskytované v zdravotných obvodných ambulanciách, ktoré mali svoje obvody podľa obcí a rajonizácie ulíc. Zlepšenie nastalo oproti minulým rokom zriadením zubnej ambulancie v zdravotnom stredisku na Hrádku.

Školstvo:

Základná škola vo Varíne a v časti Nezbudská Lúčka v školskom roku 1988/1989 mala zapísaných 671 žiakov, z toho do Nezbudskej Lúčky dochádzalo 124 žiakov. Vo Varíne bolo k dispozícii 19 učební a v Nezbudskej Lúčke 4 učebne. Prvé ročníky tried 1. – 3. Boli rozdelené na dve oddelenia. Deti z ulíc Záriečie, Hlboké, Chalupkovej a Kamencov dochádzali autobusom do ZŠ v Nezbuskej Lúčky spoločne so žiakmi rodnej obce za dozoru učiteliek p. Kyselovej a Macákovej. Vo vedení školy neboli zaznamenané žiadne zmeny.

V škole vyučovalo 25 pedagogických pracovníkov, dvaja výchovní pracovníci a jedna skupinová vedúca. Do učiteľského kolektívu pristúpila Daniela Hrdá zo Žiliny, Eva Kostková a Mária Kudríková. Vyučovanie sa uskutočňovalo na jednu zmenu, avšak vyučovanie náboženstva sa uskutočňovalo v pondelok až stredu v popoludňajších hodinách. Za celú školu bolo prihlásených na výučbu náboženstva 581 žiakov.

Poľnohospodárstvo:

Pri hodnotení plnenia úloh nášho JRD na základe ročného hospodárenia a rozborov na úsekoch rastlinnej a živočíšnej výroby, bola väčšina úloh splnená.

Rastlinná výroba

Obilniny pre plánovanú úrodu v roku 1988 boli pestované na výmere 600 ha, čo predstavovalo 52,6 % ornej pôdy. Proti minulému roku nastalo zníženie výmery o 13 ha. Plánovaná produkcia 2 130 ton bola mierne prekročená o 32 ton. Najvyššia úroda už tradične bola dosiahnutá u ozimného jačmeňa. 4,63 tony z hektára, u raži 3,29 ton/ha a ozimnej pšenice 3,42 ton/ha. Výnosy obilia za posledné roky na našom JRD boli stabilizované a to lepším využívaním pôdy a technickou prípravou pôdy a špecializáciou pestovania vhodných odrôd pre naše klimatické podmienky.

Zemiaky boli pestované na výmere 140 ha. Celková dosiahnutá produkcia bola 1 093 ton, čo predstavuje 7,81 ton/ha. Stav nízkych úrod zemiakov za posledné roky je zapríčinený nedodržaním agrotechniky prípravy pôdy a nedostatočným hnojením maštalným hnojom. Výroba objemových krmovín bola v tomto roku splnená čo do množstva kvality.

Druh krmiva	plán v tonách	skutočnosť v tonách	%
Seno	1276	1231	96,50
Senáž	3075	4016	130,50
Siláž	2100	2190	104,00

Živočíšna výroba:

Z pohľadu plnenia úloh na úseku živočíšnej výroby bola priaznivá či už vo výrobe, alebo chronologických ukazovateľoch. Boli dodržané priaznivé stavy hospodárskych zvierat a ich úžitkovosť bola na dobrej úrovni s výnimkou výroby a kvality mlieka. Plán výroby mlieka 3 129 litrov na dojnicu nebol dodržaný. Výroba na dojnicu sa dosiahla 3 068 litrov, t. j. o 61 litrov menej: Plánovaná kvalita mlieka = 80% v I. akostnej triede bola dosiahnutá len na 74 %.

Stavy hospodárskych zvierat ku 31. 12. 1988 na hospodárskom dvore vo Varíne. Hovädzi dobytok spolu 620 kusov, z toho kravy dojnice 249 kusov, ošípané vo výkrme 546 kusov.

Ovce spolu 430 kusov, z toho bahnice 316 kusov.

Náklady na výrobu 1 kg mäsa v Kčs	Plán	Skutočnosť	Porovnanie s rokom 1987
Hovädzie mäso	16,50	16,63	16,70
Teľacie mäso	16,50	18,43	18,20
Bravčové mäso	17,00	17,30	17,33
Jahňacie mäso	21,50	22,10	21,80
Jalovice na chov	20,00	19,85	19,30
Pramice na chov	12,50	12,88	12,70
Ovce na chov	10,00	8,30	10,40
Vlna	120,00	117,72	132,00
Syr	30,00	30,69	30,30
Mlieko	3,60	3,80	3,68

Z prekladu zisťujeme, že náklady na výrobu proti plánu sú vyššie a rentabilita nebola dosiahnutá vo väčšine sortimentov sledovanej výroby.

Telovýchova a šport:

Futbalové oddiely Fatranu Varín v roku 1988 súťažili v okresných preboroch. Mužstvo dospelých hralo v II. triede okresnej súťaže, v ktorej hrala Terchová, Teplička, Gbeľany, Nezbudská Lúčka, Rosina, Trnové, Bytčica, Kamenná Poruba, Lietavská Svinná, Mojš, Višňové, Divina, Petrovice, Bytarová, Kunerad a Varín. Predsedom futbalového oddielu bol Michal Cvacho a vedúci mužstva Ladislav Cvacho, ktorý mal k dispozícii 19 hráčov. V súťažnom ročníku 1987/1988 sa im veľmi nedarilo. V jesennom kole v polovici súťaže v roku 1988 sa umiestnili na 10. mieste. Mužstvo dorastu spoločne so žiakmi boli na 4. mieste.

Zo športových podujatí už tradične v rámci osláv SNP sa uskutočnil 5. ročník cezpoľného behu o Putovný pohár náčelníka OS ZNB. Z bežeckého súboja víťazom sa stalo družstvo OS ZNB zo Žiliny a po skončení memoriálu sa uskutočnilo futbalové stretnutie veteránov Varína a VŠ. ZNB Praha s výsledkom 3:5. Športové popoludnie bolo ukončené ľudovou veselnicou na štadióne telovýchovnej jednoty Fatran Varín.

Podnebie

Rok 1988 sa vyznačoval ako nepriaznivý v pozorovaní s predchádzajúcimi rokmi, čo sa prejavilo v poklese v rastlinnej výrobe vetne ovocia a zeleniny. Rok bol chladný a daždivý.

Zimné mesiace boli chladné a mrazy bez snehu.

Malá vrstva snehu napadla len koncom januára, ktorá sa v krátkom čase roztopila. Vo februári sa teplota zmiernila a občas aj snežilo.

Marec bol pomerne chladný a daždivý.

Oteplenie nastalo až v posledných dňoch mesiaca. Najchladnejším dňom bol 7. január 1988.

Letné mesiace boli chladné a daždivé, čo kládlo vysoké nároky na pestovanie a zber poľnohospodárskych produktov.

Jesenné obdobie bolo pomerne teplé a prajné pre zber zemiakov, ďatelovín a lucerky z prvej a druhej kosby.

Rok 1988 vegetačne a teplotne možno hodnotiť v porovnaní s predchádzajúcim rokom ako primeraný, čo potvrdzujú dosiahnuté výsledky v poľnohospodárstve vôbec.

Zo staršej histórie

Banderovské boje vo Varíne a po okolí, ich vznik

V povojnovom období Nemci počítali, že medzi Američanmi a Angličanmi – na druhej strane Sovietskym zväzom dôjde ku rozporom a v spojeneckej koalícii sa snažili tento proces urýchliť. Na úseku diplomacie jednal už pred koncom vojny v marci 1945 obergruppenfuhrer SS generál – poručík Karl Wolff v Berne vo Švajčiarsku s Allenom Dullesom o spôsobilosti problémov Červenej armáde, a tak zabrzdiť pád Nemeckej ríše, ktorá o stratách a problémoch, ktoré spôsobili nacistickým jednotkám partizáni, veľmi dobre vedela. Minister nacistickej propagandy Goebbels sa vtedy vyjadril otvorene: „Prečo by nemali nemeckí partizáni byť stejne úspešní?“ A tak sa zrodila myšlienka už v roku 1944 na boj proti Červenej armáde vo forme partizánskej vojny. Jeden z jeho organizátorov oberstumbannfuhrer SS Otto Skorzený patril k Hitlerovým obľúbencom, bol poverený vo výcvikovom stredisku pre záškodnícku činnosť, ktoré sa otvorilo po Vianociach 1944 v Krkonošiach na Čiernej hore. Pôvodné strediská pre záškodnícku činnosť boli v centrále SS Hohensalze a v Berlíne. Triedenthalu už nestačili. Dňa 27. 12. 1944 do strediska na Čiernej hore nastúpilo 100 mužov SS a 20 žien, kde bo zahájený tvrdý výcvik. Do strediska, ktoré bolo prísne tajné, nemal nikto vstup. Väčšina kurzistov mala sovietske uniformy, ale hovorila ukrajinsky, gruzínsky, rusky, estónsky, poľsky a lotyšsky. Išlo prevažne o vtedajších odpadlíkov, ktorí zradili svoju vlasť a spojili sa s nacistami.

Jedna časť mala tvoriť záškodnícku činnosť v byte sovietskych vojsk a inú na Čiernej hore sa pripravovala k špeciálnym úlohám.

V stredisku nechýbali herečky a speváčky do spravodajských služieb.

Už 1. 2. 1945 bolo rozposlaných 55 mužov do priestoru Braneberg, v byte červenej armády, ďalej v počte 300 mužov a žien do Horného Maršova, kde velil rotmajster Brunze, ktorý sľúbil splniť rozkaz do posledného písmenka. Na území Poľska v spojeneckých uniformách a civilných odevoch rozdúchávali nenávisť proti Červenej armáde a orgánom Poľska, čo sa ich darilo.

Začiatkom roku 1948 bolo ministerstvom vnútra ČSR nájdených 19 skladov sabotážneho materiálu na Čiernej hore. Išlo prevažne o trhaviny. Na Slovensku pôsobila skupina Trantantf klärungskomando /FAK/ výzvedný oddiel 218 majora Thuma so sídlom v Žiline. V objavených skladoch mali zašifrované záškodnícke úlohy alebo materiál. Tak napríklad pod značkou:

S – teroristické akcie na železnici, na vysokom napätí, sklady pohonných hmôt a cisternové vozidlá, laboratória a iné.

W – ozbrojenie družstva – skupiny. Našli sa letáky, guľomet s 200 výbojmi, 7 pušiek a do nich 120 nábojov, 7 ručných granátov, pancierové päsťe a iné. M – bol zdravotnícky materiál a oblečenie.

V roku 1945 dochádzali početné varovania o činnosti teroristických organizácii v oblasti Karlove Vary, Teplice Šanov, Domažlice, český Krumlov, kde zastrelili amerického vojaka. V cukrovare v Krásnom Březne, bol muničný sklad, ktorý vyhodili do povetria, kde bolo niekoľko mŕtvych a viac ako 100 rodín zostalo bez prístrešia. Vyhodené bolo aj vojenské skladište, v ktorom bolo uložené 2 000 leteckých motorov a rôzny materiál. Celková škoda predstavovala viac ako 25 miliónov Kčs. Nikdy sa nezistila príčina.

Až koncom roku 1946 Čsl. bezpečnosť získala stopy ilegálnej nacistickej organizácie riadenej Intergrundbewegung pri zavraždení rotmajstra Rudolfa Červeného. V septembri 1945 došli prvé správy z Východného Slovenska, že hranice prechádzajú ozbrojené skupiny Ukrajincov. Keďže záškodnícka činnosť sa prejavovala prevažne v západných Čechách, zvýšená pozornosť sa prejavovala tejto časti republiky. Boli to prvé skupiny Banderovcov. Banderovci bol názov skupín ukrajinských nacionalistov z doby druhej svetovej vojny a povojnových rokov. Ukrajinský nacionalizmus sa snažil po svetovej vojne o obnovu Veľkej Ukrajiny. Bol zameraný proti ČSR, Poľsku a zastával ostrý antikomunistický kurz. Bandera Štefan, narodený v roku 1908, v roku 1929 stál v radoch Organizácie ukrajinských nacionalistov /OUN/. Patril ku fanatikom a strhol na seba moc.

Podieľal sa na prepadnutí Poľska v septembri 1939 tzv. Ukrajinskou légiou. Velil zvláštnemu práporu Nachligal, ktorý sa zúčastnil na hromadnom vraždení po dobytí Lvova. Dňa 30. 6. 1941 vyhlásil nezávislú Ukrajinu. Potom gestapo časť vlády popravilo a zbytok poslali do koncentračných táborov vrátane Banderu.

Zakrátko Banderu prepustili a postavili do čela Ukrajinskej povstaleckej armády – UPA a poslali pritom Červenej armáde do ľudového Poľska.

Ozbrojené ukrajinské skupiny boli už v novembri 1945 v Medzilaborciach a Prešove, kde prinútili dvoch funkcionárov komunistov napísať „Za hlavu Stalina každého komunistu čaká smrť v slovenskom štáte“.

Zajatcov odviekli do Poľska, kde ich obesili. Dňa 9. 4. 1946 prišli Banderovci do Bardejova, Hanušoviec a Humenného. V máji 1947 bola v Poľsku zahájená veľká akcia, kde boli Banderovci porazení a rozdrobení na drobné skupiny. Po porážke bol tajný rozkaz veliteľa UPA, aby sa odohrali cez ČSR do amerického okupačného pásma.

Rozkaz nezostal utajený a členovia UPA sa domnievali, že velitelia zostanú v Poľsku a preto nastali nezhody. Pobúrení vojaci sa začali vyhrážať veliteľom a po ďalšom zaškolení začali prechádzať do ČSR a počítali, že sa neskoršie vrátia na Ukrajinu.

Vážnu obavu mali z porážky v Poľsku a postupných následkov, avšak iné východisko nemali, ako sa dostať do amerického pásma.

Vláda ČSR koncom mája 1947 rozhodla všetky jednotky ZNB a finančnú stráž poslať proti týmto skupinám a priestory utajované ako sklady s municiou ponechať na ochranu armáde.

Minister Václav Nosek nariadil 13. 6. 1947 vyslať na Slovensko ďalšiu posilu z radov pohraničiarov a členov ZNB.

V ťažkých bohoch sa podarilo vrátiť späť do Poľska v čase od 17. do 19. júna tri banderovské bandy pod krycím menom BIR, STACH a CHRYN. V ďalších dňoch prenikala Chromekova banda na Slovensko so silou 100 mužov, ktorí mali guľomety a rôznu výzbroj.

Dňa 22. 6. 1947 prišla na Slovensko skupina na čele s Burlakom. Burlak, vlastným menom Valodymyr Sčyhelskij, sa narodil 8. 8. 1920 v Lvove. Vyštudoval 6. tried gymnázia.

Zo školy odišiel a aktívne sa podieľal na hnutí ukrajinských nacionalistov. Bol zajatý v Maďarsku. Počas vojny slúžil ako veliteľ pronacistickej ukrajinskej stanice. V rokoch 1944 sústredil asi 100-členný oddiel, s ktorým vstúpil do Ukrajinskej povstaleckej armády. Patril ku najkrutejším veliteľom banderovských bánd.

Ku Burlakovej tlupe sa pripojila žena, členka civilnej siete UPA Offelia.

Burlakova skupina prechádzala cez severnú časť Nízke Tatry do priestoru Čertovica, kde unikla odporu ZNB a údolím cez potok Boca a Štiavnička pokračovala ďalej.

V Malužinej bola ostrá paľba a odtiaľ prešli na Kubínsku hoľu, kde ukryli v hájovni.

Po vyrabovaní hájovne časť skupiny v prezlečení pokračovala cez Párnicu do Zázrivej.

Vstupom do pohoria Malej Fatry sa dostali do obkolesenia v trojuholníku Varín – Turany – Belá.

Prápor ZNB 14. augusta 1947 sa presunul do Varína a Gbelian. Ďalšia skupina ZNB pod menom Osika obsadila cestu z Varína do Belej.

Ďalšie roty prehládávali horské svahy.

Burlák rozdelil tlupu do 7 skupín a určil 6 veliteľov.

Velenie siedmej skupiny si ponechal sám. Dňa 16. 8. 1947 o 20.00 hod. večer prepadli Banderovci salaš v Kravárskom, kde zobrali syr, oštiepky, potraviny a odišli.

Na Kravárskom salaši v Terchovej bol bača Adam Kassay s 11-ročnou vnučkou, ktorá sa zľakla a ušla. Banderovci Adama Kassaya dobili, dole krvácal z hlavy, lebo si mysleli, že dievča poslal pre vojakov.

Dňa 18. 8. 1947 veliteľ prvej čaty, 3 roky poručík Portiš o 21.00 hod. vyslal 4 mužov na prieskum Hliadke velil strážmajster Miloslav Novotný, s ktorým boli Hakl, Knysle a Herejš.

O 21. 30 hod. sa dostavili ku Franekovcom – doménu hájnikovi na Majeri pri Starom Hrade. Traja muži vošli do Franekov a Horejš zostal na dvore. Za kamarátmi sa zatvorili dvere a vtom na Horejša niekto zakričal: ruky hore. Hesto volal strážmajster.

Miesto odpovede sa ozvalo ukrajinské zamrmlanie, aby nestrieľal.

Horejš vypálil dávku a zmizol za rohom. Strážmajster Novotný okamžite nariadil, aký si ľahli na podlahu. Tušil, že dôjde k boju. Banderovci sa rýchlo ozvali.

Chceli ísť do vnútra, uvariť si teplé jedlo, zobrať si chlieb, potraviny a odísť.

Vyzvali hliadku, aby sa vzdala a nič sa im nestane. Vyhrážali sa, že ak sa nevzdajú a nezložia zbrane, bude dom horieť. Veliteľ hliadky priskočil k oknu a zakričal: nevzdáme sa!

Pod oknom zbadali mihnúť sa tieň. Novotný po teroristovi okamžite vypálil, ale súčasne z tmy sa spustila séria výstrelov. Strážmajster sa zrútil na podlahu, tam strhol aj Haklad. Dvere do miestnosti boli rozsekané dlhou dávkou z automatu a guľky preletovali tesne ponad hlavou.

Novotný sa snažil vytiahnuť pištoľ, nakoľko samopal sa mu zasekol a vtom ho zasiahla ďalšia strela.

Zvyšok hliadky páľil oknom na dvor po pobežujúcich postavách. Keď strelba utíchla, strážmajster Krijstl využil okamžité ticho a prenikavo zapískal.

mal to byť signál pre posilu.

V miestnosti plnej prachu z omietky sa ťažko dýchalo. Už prvé výstrely rozbili petrolejovú lampu, bola tma.

Ani nesnívali, ako dlho trvala prestrelka. Neskoršie tomu ani neverili, že celá akcia trvala len 5 – 10 minút. Burlakova skupina rýchlo opustila bojisko.

V tábore roty sa spočiatku domnievali, že strelba na Majeri je len obyčajný poplach. Guľometčík Čevala mal nového pomocníka Jardu Bartoška. Herejš, s ktorým prežívali dobré i zlé od začiatku júla odišiel na predsunutú hliadku. V plnej tme vrazila posila vpred s krytím sa za stromy.

Keď prišli ku dvoru na Majer, dom stál temný, pustý a nebolo počuť jediný zvuk. Strážmajster Čevala s guľometom pripraveným k paľbe sa zastavil niekoľko krokov od budovy a zakričal „Milo, vylez!“. Čo sa stalo? Z rozbitého okna budovy sa ozval priškrtený hlas. Milo leží tuná vnútri. Vyniesli strážmajstrovo telo von na dvor.

Keď konečne rozsvietili, videli, že statočný veliteľ hliadky na Majeri strážmajster Miloslav Novotný už nežije.

Roty Javora vyrazili včas ráno na plánovaný hĺbkový prieskum. Pátrači tretej roty prešli niekoľko 100 metrov a narazili na prvé stopy.

V opustenom banderovskom tábore našli primitívne nosítka, zabudnutú brašňu so zdravotníckym materiálom, zásobníky do samopalov a zdravotné obvazy, podľa ktorých sa usudzuje, že pri nočnej prestrelke sa banderovci predsa len nevyhli stratám. V ohnisku bolo ešte žeravé uhlie.

Burlák nemohol byť ďaleko. Pátrači sa približovali od krytu ku krytu a tak sa podarilo uniknúť strážam. Ich nový tábor objavila tretia rota asi 500 m pod Jedľovinou od Kúra.

Rozostavané stráže banderovcov zbadali pátračov len v poslednej chvíli. Príslušník ZNB zakričal: „ruky hore!“ odpoveď: „nás nemnogo!“ Bandita kukal a snažil sa zmiznúť v poraste. Poručík Novotný s osvetovým inštruktorom Herákom postupoval za pátračmi a medzi odpočívajúcich banderovcov hodili ručné granáty. Druhá a tretia čata Javora zahájila ihneď na prekvapených banderovcov paľbu.

Štvrtá čata obchádzala medzitým vyvýšeninou sprava. Rozpútala sa prudká prestrelka. Medzi dávkami guľometov a samopalov sa z vŕšku ozývali ukrajinské výkriky: „Vzdajte sa!“

Sme bratia Slovania. Keď aj sprava zasiahla 4. čata, banderovci okamžite opustili stanovište. Využili hustý porast a skalný terén a stratili sa.

z diaľky bolo vidieť, ako tlupa prenáša troch ranených. Boje sa odohrávali pod Malou Jedľovinkou za Krasňanmi pri Kúrskej doline.

Zatiaľ, čo skupina Javor prečesávala hory, Osika zostala na pôvodnom mieste za chrptom Krasňan v smere ku Kúru. O 20.00 hod. jednotlivé čaty ZNB zaujali nové postavenie medzi Varínom a železničnou zastávkou v Strečne. Burlak po stretnutí s treťou rotou Javora sa nevrátil do hôr, ale oblúkom sa presunuli vedľa potoka Kúr a odpoľudnia dlho sledoval postavenie tretej roty Osiky pri Krasňanoch. Desať minút pre 23.00 hod. strážmajster Tomáš Dvoržák zbadal tieň človeka. Zakričal: „Stoj, kto tam?“

Muž neodpovedal a skočil do výmoľu. Vtom zarachotila z guľometu Dvoržákova dávka a strážmajster vystrelil zo samopalu. Pri guľometnom hniezde vybuchol granát. Banderovci zaútočili a potom ďalšie družstvo. Družstvo strážmajstra Jozefa Gocmana s obsluhou guľometu, strážmajster Tomáš Dvoržák, František Morávek s Jozefom Galom a Vojtechom Pytlíčkom odrážalo paľbu.

Tento bol ranený. Nedvídek krvácal na tvári, Gocman si vytkol nohu. Až keď začala druhá rota paľbu z boku, Burlák ustúpil do údolia Kúra. Bezpečáci ich prenasledovali a paľba utíchla pod hodiny po polnoci.

Z ticha bolo počuť ženský hlas „Nazat“.

Už vo večernom súmraku sa objavil na ceste Varín – Stráža tank, ktorý smeroval na pomoc do oblasti Kúr, o ktorom Burlák vedel a preto nariadil ústup. /Podľa jeho výpovede v zajatí/. pred Dvoržákovým guľometom v boji zostali dvaja mŕtvi.

Jeden z nich bol veliteľ roja, Burlakov priateľ Kučeravij. Pre hliadkou čaty druhej roty Javor ležali ďalší dvaja mŕtvi.

V tomto boji tu padol strážmajster Poločka. V nasledujúcich dňoch prenasledovanie a prestrelky pokračovali. Pri pátracej akcii na vrchu Jedľoviny na chodníku sa stretol strážmajster Klicpan so skupinou Banderovcov, ktorý dostal celú dávku zo samopalu a mieste bol mŕtvy.

Po boji v Krasňanoch padol do zajatia Panas, Burlakov pobočník.

Tvrdil, že Burlak padol, ale klamal.

Dňa 22. 8. 1947 zajala rota Orel štyroch banderovcov pokúšajúcich sa o prerazenie z obkľúčeného kruhu a 26. 8. 1947 zajali všetkých príslušníkov Burlakovej skupiny.

Dňa 27. 8. 1947 železničiar Váňa ohlásil, že v senníku v Kľačanoch videl odpočívať skupinu banderovcov.

Akonáhle zbadali družstvo vojakov, traja banderovci ušli a skryli sa v lese. V senníku našlo družstvo sovietsky samopal s dvoma zásobníkmi, kožený kabát a brašňu s lekárskymi nástrojmi. Ženy našli a vyplašili Burlakov štáb. Dňa 3. septembra 1947 sa Burlakova päťčlenná skupina dostala na kopce nad osadu Jánošíka. Veliteľ pátracej skupiny sa otvorene opýtal Ing. Zdenka, člena banderovského politického vedenia, čo sdi o návrhu vzdať sa. Súhlasil. Neozbrojená Offelia mala nadviazať spojenie s vojskami. Strela sa však so starším robotníkom – prievozníkom na Váhu, ktorý sľúbil, že skupinu prevezie cez Váh v úseku, ktorý nie je strážený. Burlak vedel, že nehovorí pravdu. Sám sa o postavení ZNB na brehu presvedčil. Ale súhlasil. Večer šli na dojednané miesto do chaty v Jánošíkove.. Nočnú hodinu zabezpečoval akciu prápor ZNB Tygr. 70 aspirantov obkľúčilo široké okolie. Poručík vykrydla so samopalom v ruke prvý rozrazil dvere v miestnosti. Stále nebolo isté, že Burlak skutočne bol ochotný sa vzdať. Osvetový dôstojník nadporučík Jenník s nadporučíkom Lašandom boli pripravení prísť na pomoc. Nebolo však treba.

Burlakov štáb, ktorý stratil nádej na únik sa vzdal bez boja. Zajatím Burlaka a jeho najužšieho štábu Ing. Zenku a predstaviteľov vedenia banderovcov Šulika, Nestora a Offelie, stratilo obkľúčenie Malej Fatry význam.

Tretej a štvrtej skupine Burlakovej stotiny sa podarilo prežiť z obkľúčenia a jednotliví príslušníci ostatných rozbitých skupín prestali byť nebezpeční.

Sily a prostriedky sústredené v Malej Fatre začali byť nepostrádateľné na iných úsekoch.

Z viacerých miest na Slovensku, ale i z Moravy a Čiech dochádzali správy o malých ozbrojených skupinách prebíjajúcich sa na západ. Žiadna skupina už nebola schopná operovať ako celok. Zbytky Cromekovej skupiny boli zistené v lese juhovýchodne od Brna. Chromenko so svojim zástupcom Lalvidným sám priviedol asi 30 tajomníkov. Pochodovali v noci ohoreným terénom a cez deň odpočúvali v hlbokých lesoch. Z výsluchu vyplynulo, že sa chceli dostať do Rakúska do americkej zóny, prípadne vyhľadať ukrajinský komitét v Linci. Na Slovensku v okolí Brezna sa objavila skupina MÁR so 16 príslušníkmi z civilnej siete UPA. Jedna skupina narazila 24. 8. 1947 v priestore Čertovica na hliadku ZNB – DUB. Príslušník tlupy Čajka pri prestrelke padol.

Mnohí, aj ranení, sa nevzdali a pokračovali ďalej.

Padlí banderovci v okolí Varína sú pochovaní v starom krasňanskom cintoríne. Pohrebu sa zúčastnili zajatí priatelia, keď jeden z nich mal dostrieľané dolné. časti nôh a pohreb sledoval

sediačky z otvoreného auta. Stanovište a ubytovanie vojakov a príslušníkov ZNB bolo vo Varíne v priestoroch meštianskej školy od 14. 8. 1947. Vyučovanie sa započalo až po skončení bojov a po vyčistení priestorov od 12. septembra 1947. Zajatí banderovci boli sústreďovaní v škole a postupne ich odvážali do Žiliny. Boli otrhaní, špinaví, zavšivavení a preto bolo nutné vykonať v triedach a priestoroch školy dezinfekciu. Burlakovci nemali vlastné zásobovanie,, preto boli nútení navštevovať chaty, salaše, osamelé domácnosti a osady, kde sa snažili najesť a získať potraviny do zásoby. Pri prestrelke v Kúre na roliach padol jeden z banderovcov, ktorý práve ohrýzal surovú burgyňu. Je to jeden z dôkazov ich veľkého hladu. Záverečné boje s banderovcami vo Varíne a po okolí a úcta k padlým bola podnetom pre nadviazanie družby s VŠZNB pravidelne prichádzali na miesta bojov a padlých príslušníkov a na záver sa poriadali športové podujatia.

V Banderovskej skupine pri vpáde do ČSR v roku 1947 sa zúčastnilo 500 ukrajinských nacionalistov. Proti týmto bojovali 5 400 vojakov a príslušníkov ZNB. Z toho na Slovensku 1500 príslušníkov ZNB a ďalších 1100 pohotovostný odd. ZNB. V bojoch padlo 59 banderovcov, 39 ranených, 217 zajatých a 29 sa prihlásilo ČS úradom . Čaty ČS armády a ZNB činili: 24 mužov padlo a 26 bolo ranených. Časť banderovcov sa dostala do americkej okupačnej zóny, kde medzi nimi sa rozpútali nezhody v Mníchove, kde sa stal obeťou sám Štefan Bandera.

Poznanky sú získané:

Smrť zo zálohy – Ola Holub – interné skriptá pre príslušníkov ZNB doplnené informácie Ondreja Franeka, Jána Martinčeka, riaditeľa ZŠ v Krasňanoch p. Tichého a vlastné poznanky.